

רס"ן ישי קורדובה

ה"משבר טילים" למלחמה

היכן נעוצים
שורשיה
של מלחמת
"שלום הגליל"

של משבר זה, שהחל כהתמודדות מקר מית בין אנשי מפלגת ה"פלנגות" הנוצריות ליחידות צבא סוריה, ואשר הפך בסופו של דבר, למאורע בעל משמעות זירתית עליונה בחשיבותה.

בראשית אפריל 1981 ניסו יחידות של מפלגת ה"פלנגות" בלבנון להשתלט על העיר זחלה, הנמצאת בבקעת הלבנון, ואשר רוב אוכלוסייתה נוצרית. הסורים ראו בפעילותם של אנשי ה"פלנגות" ניסיון להרחיב את השפעתם לגזרה נוספת בלבנון; זאת דווקא בנקודה שחשיבותה האסטרטגית לסוריה (על הציר המרכזי בבקעא בין דמשק לביירות) אינה מוטלת בספק. הם העריכו, כי לנפילת זחלה בידי ה"פלנגות" יהיו השלכות חמורות מבחינתם עד כדי ערעור מעמדם הכולל בלבנון — ומשום כך הייתה תגובתם חריפה במיוחד. הפגזותיהם המאסיביות על זחלה, והאיום שנוצר עקב כך שהעיר תוכחד, חייבו למעשה את ישראל לתגובה צבאית. זאת גם משום שבפעולותיה העמידה סוריה בספק את האמינות של ישראל שנטלה על עצמה, אף בפומבי, למנוע את השמדתם הפיזית

יהיו כאלה שירחיקו ויקבעו, כי גירושו של אש"ף מירדן (בספטמבר 1970) הוא נקודת המוצא, אשר ממנה יש להתחיל את הדיון המחקרי; זאת משום שלאחר סילוקם מירדן החלו ארגוני המחבלים לכונן בהדרגה את תשתיתם בלבנון כ"מדינת אס"ף לפעולותיהם. אחרים יקבעו, כי התערבותה הצבאית של סוריה בלבנון (במהלך שנת 1976) הנה ראשית ההתפתחויות שהוליכו למלחמה האחרונה. המאחרים יחוו דעה, כי הסכם הפסקת האש בגבול ישראל — לבנון, שנכנס לתוקפו ב-24 יולי 1981, הוא האירוע הקובע; זאת אולי משום שמחלוקת סביב הפרשנויות השונות להסכם זה היא שהביאה, בסופו של דבר, לפרוץ המלחמה.

ואכן, כל האירועים שנמנו כאן ואחרים ראויים לשמש כנקודת התחלה למחקר הרקע למלחמה. אולם דומה כי האירוע אשר יותר מן האחרים טמן בחובו את זרעי המלחמה האחרונה הנו "משבר הטיילים הסוריים" בלבנון.

"משבר הטיילים הסוריים" בלבנון
כאן המקום לפרט במקצת את נסיבותיו

כל דיון ברקע המדיני למלחמת "שלום הגליל" מן הראוי שיתחיל בשאלה היכן טמונים שורשיה של מלחמה זו ומהן סיבותיה. ניתן כמובן לפשט את הדברים ולקבוע את תחילתו של המחקר בנושא זה ל-3 ביוני 1982, מועד ההתנקשות בשגריר ישראל בבריטניה; שהרי לכאורה התנקשות זו הייתה החוליה הראשונה בשרשרת פעולות האיבה שהמשכן פלישת צה"ל ללבנון וסופן כיתורה של ביירות המערבית. אולם כבר עתה, למרות שהדברים נכתבים סמוך ביותר לאירועים עצמם, ומבלי שיש ביכולתנו לבחון את הדברים במרספקטיבה היסטורית, ברור כי ההתנקשות ב-3 ביוני לא הייתה אלא בבחינת גפרור שהצית חבית אבק-שריפה, שהייתה במקום זה מכבר.

ואם כך הוא — היכן בכל זאת מצויה ההתחלה? לשאלה זו תשובות רבות.

• מוסמך החוג להיסטוריה באוניברסיטת תל-אביב.



פיליפ חביב ומנחם בגין – השיחות שניהל השליח האמריקני במשך כחודש ימים לא נשאו תוצאות של ממש

חביב, על־מנת שיתווך בין סוריה לישראל. משימתו של חביב הוגדרה בקפדנות: הוצאת הטילים הסוריים מבקעת הלבנון, והיא הייתה, למעשה, יוזמתו המדינית הראשונה של ממשל רייגן באזור. בכך ניתן ביטוי, במידת־מה, להכרת הממשל, כי "דוקטרינת רייגן", שראתה חזות הכול במאמץ לבלימת הסובייטים אינה עונה באורח מלא לצור־כיה של המדינות האמריקניות. מכל מקום, ההתמודדות בין סוריה לישראל כפתה למעשה על הממשל – בניגוד למגמותיו הבסיסיות – לעסוק באורח ישיר באחד ממרכיבי הסכסוך הישראלי־ערבי.

ב־7 במאי 1981 הגיע פיליפ חביב לסיי־בוב שיחותיו הראשון באזור. כחודש ימים ארכו השיחות שניהל השליח האמריקני בדמשק, ביירות, ריאד וירושלים, אך הן לא נשאו תוצאות ממשיות. הסורים ראו בהצבת הטילים בבקעא לא רק צעד, המקנה להם יתרון צבאי, אלא מהלך הטומן בחובו יתרונות מדיניים מובהקים: צמצום חופש פעולתה של ישראל בלבנון, וכפועל יוצא מכך, החלשת מעמדה בזירה זו וערעור אמונם של בעלי בריתה בה. שיםלית, בסוגייה זו. יתר על כן, חוסר תגובתה של ישראל חיוק את תחושתם, כי סוריה זכתה במהלך, וכי הוא מניב את הפירות המדיניים, שלהם ייחלו זה מכבר: ביוני 1981 חתמו ראשי ה"פלנגות" על

האפשר, מלעסוק בעת שיחותיו עם ראשי המדינות במזה"ת בהיבטים המקומיים של הסכסוך הישראלי־ערבי, והדגיש, כי משימתה הראשונה של ארה"ב במזה"ת הנה לבלום את האיום הסובייטי.² הוא תיאר את האירועים סביב זחלה כפרי "מזימה סובייטית", והדגיש שזו נועדה להסב את דעת הקהל הבינלאומית מהמ־תרחש בפולין ומכוונותיה של ברית המועצות לפלוש למדינה זו. ככל שהיה תיאור זה גרוטסקי במהותו, הרי שעצם הצגתה של ברה"מ על־ידי מוכיר המדינה כגורם המניע את הפעילות הסורית בלב־נון, הציבה באחת את ארה"ב לצידה של ישראל במאבק מול הסורים. מכל מקום, פרשנות אמריקנית זו של מהלכי סוריה בלבנון, והתבטאויות של אישים אמריק־נים בכירים, שהצדיקו למעשה את פעול־תיו היוזמות של צה"ל נגד המחבלים בלבנון,³ הותירו את הרושם כי עליית הממשל החדש בארה"ב, מדיניותו האנטי־סובייטית ותפיסותיו האזוריות יצרו רקע מדיני נוח והיקנו לישראל חופש פעולה גדול מבעבר בזירה הלבנונית.

אולם לקראת סוף חודש אפריל נראה היה, כי הממשל מתחיל להבין את "עוב־דוֹת החיים" הפוליטיות באזור. הצבת הטילים הסוריים בלבנון ונכונותה של ישראל להשמידם בכוח,⁴ המחישו לממשל האמריקני את סיכוני ההתלקחות הצבאית באזור, והנחילו לו את ההכרה, כי ההתמודדות הישראלית־סורית, המשולבת במהלכי כוח, עלולה לגרור את שתי המדינות למלחמה כוללת, ולזעזע את היציבות היחסית, שהושגה באזור בעקבות הסכם השלום הישראלי־מצרי. הכרה זו הניעה את גלגלי הדיפלומ־טיה האמריקנית, והנשיא רייגן הודיע (בראשית מאי 1981) על החלטתו לשגר לאזור, כשליח מיוחד מטעמו, את פיליפ

של הנוצרים בלבנון;⁵ להתפתחות כזו עלולות היו להיות השלכות חמורות על יכולתה של ישראל לפעול בזירה הלבנו־נית, גם בנסיבות קיצוניות.

ואמנם משהתברר, כי הסורים חותרים להכניע את זוּלָה באמצעים צבאיים, הגיבה ישראל בתקיפות. ב־28 באפריל 1981 הפיל חיל האוויר הישראלי שני מסו־קים סוריים, שהשתתפו בקרב על זחלה, ובניסיון הסורי להשתלט על רכס צנין, החולש על האזור כולו. להפלת המסוקים הסוריים הייתה משמעות מרחיקת־לכת. הייתה זו הפעם הראשונה, שבה התערבה ישראל באורח פעיל בלחימה בין הנוצרים לסורים בלבנון, ולמעשה הפעם הרא־שונה שבה תקף צה"ל יחידה של הכוח הסורי בעמק לבנון, מאז שפלש צבא סוריה למדינה זו ב־1976. הסורים לא איחרו להגיב ולמחרת, ב־29 באפריל קידמו סוללות של טילי קרקע־אוויר משטח סוריה לאזור הבקעא בלבנון, ובכך יצרו לראשונה איום ממשי לחופש הפעולה האווירי של ישראל באזור. למעשה שינתה עתה תקרית זחלה את אופייה המקורי. מתקרית מקומית הפכה להתמודדות סורית־ישראלית על דמותה העתידית של לבנון.

למעשה התקיימה התמודדות זו בזירה הלבנונית זה מכבר, אולם במישור אחר – במלחמתה של ישראל עם המחבלים בלבנון. כך אירע שבחודש אפריל 1982 התמוגו שני מרכיבים עיקריים, בהתמוד־דוֹת הישראלית־ערבית בזירה הלבנונית: מאבק רצוף ומחרף במחבלים, ולוחמה (אם כי לפי שעה בממדים מצומצמים) נגד יחידות הצבא הסורי במדינה זו. שני מר־כיבים אלה עתידים היו לצוף מחדש, במלוא עצמתם, ביוני 1982 במלחמת "שלום הגליל".

"כניסה" אמריקנית

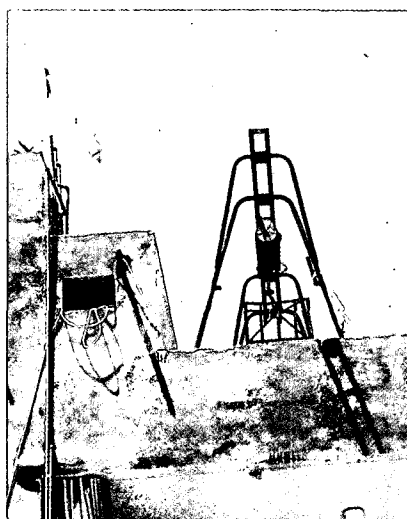
אירועי זחלה ו"משבר הטילים" שהתפתח בעקבותיהם חלו בחודשים הראשונים של כהונת הנשיא רייגן (שנכנס לתפקידו בינואר 1981), והוויזו את המבחן הראשון למדיניותו של הממשל החדש באזור בעי־תות משבר. בעצם ימי המצור על זחלה (בראשית חודש אפריל) ערך מזכיר המדינה, הייג, את סיורו הראשון במרחב, ובמהלכו ניסה לעמוד על אפשרויותיה של ארה"ב לכוון בו "מערך אסטרטגי" פרו־אמריקני. מזכיר המדינה נמנע, ככל

2. הייתה בכך חריגה של ממש ממדיניות הממשל הקודם. בניגוד לתפיסותיו של הנשיא קרט, כי על ארה"ב לנסות ולהשתיי את מעמדה במזה"ת, בראש ובראשונה, על בסיס קידום של הסדרים בין ישראל לערבים, גרסו מעצביה של מדיניות הממשל החדש, כי משימתה העיקרית של ארה"ב היא לכוון מערכת אזורית־אסטרטגית, שתסייע לה לסכל את האיום הסובייטי באזור. בכך דחקו הם למעשה את הטיפול בסוגיית הסכסוך הישראלי־ערבי למדור משני בסדר העדיפויות של המדיניות האמריקנית במזה"ת.

3. יורר "המועצה לביטחון לאומי" בארה"ב, ריצ'ארד אלן, הצהיר (במרס 1981). כי פעולות צה"ל בלבנון כנגד המחבלים הנין סוג של "קרב דיפיה"; היינו – יש להן צידוק על־פי החוק הבינלאומי.

4. ב־30 באפריל אישר הדרג המדיני לחיל האוויר לתקוף את הטילים, אולם הדבר לא יצא לפועל בשל תנאי מזג האוויר באותו יום.

1. על פי דיווחים עיתונאיים התחייבה ישראל גם באורח חשאי בפני מנהיגי הנוצרים בלבנון, כי אם יתקוף חיל האוויר הסורי את כוחותיהם, יתערב חיל האוויר הישראלי כדי למנוע זאת.



טילי קטיושה נורו לעבר ישובי הגליל — הנשק (מימין) ופגיעתו (משמאל)

על חוסר נחת הן בישראל, והן בקרב ארגוני המחבלים, מעצם קבלתו: בישראל — משום שההסכם כפה עליה למעשה הפסקת פעילותה למיגור בסיסי המחבלים והריסת תשתיתם בלבנון; אצל המחבלים — משום שכפה עליהם לחדול מפעולותיהם בגזרת הגבול היחידה עם ישראל שנותרה פתוחה בפניהם עד אותה עת.

מכל מקום, משהושג ההסכם הפסקת האש ב־24 ביולי 1981 נראה היה, כי ישראל "הפסידה נקודות" נוספות בהתמודדות עם סוריה בזירה הלבנונית. היא לא הצליחה להביא לסילוקם של הטיילים הסוריים ונאלצה להמתין לתוצאות הפעילות האמריקנית (שסיכוייה בעניין זה נראו מראש קלושים); במקביל — היא קיבלה על עצמה, במסגרת הפסקת האש, לחדול מפעילותה נגד המחבלים בלבנון, ובכך נטלה על עצמה סיכון, שתהליך התעצמותם שם ילך ויגבר.

"חוק רמת הגולן"

סוריה, לעומת זאת, נראתה כזוכה בזירה הלבנונית. היא הקשיחה את עמדתה בנושא הטיילים ונראה היה שעמדת הכוח שהיא נוקטת מול ישראל מקנה לה גם יתרונות מסוימים בעולם הערבי.

תחושת הכוח של סוריה הגבירה את נוקשותה, והיא דחתה גם את ההצעות האמריקניות שהוגשו לה (ולאשראל) לקראת סוף שנת 1981 להסדר כולל בלב־נון.⁷ נראה היה, כי הסורים חשים, כי הם

ישראל לעבר מטרות בלבנון, באוויר, בים וביבשה.

ג. הדברים אמורים גם לגבי פעילות צבאית עוינת המכוונת לשטחו של חדאד או משטח זה.

הסכם זה על הפסקת האש, היה שני במחלוקת מרגע שהושג: המחבלים פירשו אותו במובנו הצר — כמתיר להם להמשיך ולבצע מעשי חבלה ביהודה, בשומרון ובישראל ולפעול מגזרות הגבול השונות של המדינה (להוציא גבול לבנון), וכן לבצע בחו"ל מעשי טרור נגד יהודים וישראלים. ישראל פירשה את ההסכם במובנו הרחב, וטענה כי על־פיו מחויבים ארגוני החבלה להפסיק באורח מוחלט את כל מעשי הטרור לסוגיו השונים. ארה"ב נקטה עמדת ביניים: בתחילה גרס הממשל האמריקני, כי ההסכם אינו חל על פעילות המחבלים המתבצעת מגזרות הגבול האחרות של ישראל.⁸ אולם בהדרגה שינה את עמדתו, וקיבל את הטענה הישראלית, כי הפסקת מעשי האיבה חלה גם על פעילות חבלנית המתבצעת דרך כל גבולותיה של ישראל (ולא רק על זו שמגבול לבנון). עם זאת לא אימצו האמריקנים את התפיסה הישראלית, כי ההסכם כולל איסור על פעילות חבלנית מחוץ למוזה"ת או בתוך ישראל, יהודה, שומרון וחבל עזה. כך נוצר מצב של "מתח" קבוע בין הפרשנויות השונות להסכם, כאשר המחלוקות סביבו הצביעו

הסכם עם סוריה לפיו ויתרו למעשה על תביעתם לשליטה בזחלה, ומאוחר יותר אף התנערו (הצהרתית לפחות) מקשריהם עם ישראל. כאשר עזב השליח האמריקני את האזור, ברור היה כי את בעיית הטיילים לא פתר, אולם מבחינתה של המדיניות האמריקנית היה הישגו ניכר: הוא הצליח למנוע, לפי שעה, התדרדרות צבאית בין סוריה לישראל.

המאבק במחבלים

בעקבות שליחותו של חביב וטיפולו ב"משבר הטיילים", חלה הרפיה במתיחות שבין סוריה לישראל אולם לא השתנו מאפייני התמודדותה של ישראל במחבלים בזירת הלבנון. בתחום זה נקטה עתה ישראל בפעילות התקפית יזמתית הולכת וגוברת, שבאה לידי ביטוי בהגברה של פעולות חיל־האוויר ובפשיטות שערך צה"ל נגד יעדי מחבלים בלבנון.⁹ הממשל האמריקני פירש, ככל הנראה, את פעולותיה של ישראל גם כמיועדות להמחיש את כוחה ואת יכולתה למנוע היווצרותו של מצב חדש בלבנון אשר יגביל את חופש פעולתה שם. ייתכן גם, כי חשש שישראל מנסה לפגוע בפעולותיה בשליחות חביב, ולהציג את הניסיון האמריקני להשיג פתרון מדיני ל"משבר הטיילים" בסיוע בינערבי (ובעיקר באמצעות סעודיה), ככלי ריק. בהדרגה החל להתפתח תהליך מדיני, שבו נכרכה על־פי התפיסה האמריקנית, שאלת הוצאתם של הטיילים הסוריים מלבנון בסוגיית פעילותה של ישראל נגד המחבלים שם. תהליך זה הגיע לשיאו ביולי 1981, כאשר הפציץ חיל האוויר את מרכזי המחבלים בביירות (ב־17 ביולי). אזי נזעק הממשל ושיגר לאזור שוב את חביב, אולם עתה היה ברור, כי שליחותו של זה סוטה לחלוטין ממטרתה המקורית — סילוק הטיילים הסוריים — והיא מתמקדת בניסיון להשיג הפסקת אש בין ישראל למחבלים.

ואמנם ב־24 ביולי הצליח השליח חביב להשיג את הסכמת כל הצדדים להסכם הפסקת אש, שכלל את הסעיפים הבאים: א. לא יבוצעו מעשי איבה צבאיים מתוך שטח לבנון לעבר מטרות בישראל, באוויר, בים וביבשה.

ב. לא יבוצעו מעשי איבה משטח

5. ב־28 במאי 1981 תקפו מטוסי חיל האוויר מטרות של מחבלים באזור דמור ופגעו בסוללות טילי קרקע־אוויר לוביות, שהוצבו שם וכן במפקדתו של אחמד ג'יבריל באזור. על־פי ידיעות עיתונאיות היו למחבלים וללובים כ־80 הרוגים בתקיפה זו; ב־29 במאי פעל כוח קומנדו ישראלי באזור דמור ופגע במשאית מחבלים; ב־2 ביוני פגעו מטוסי חיל האוויר במפקדת הפת"ח הסמוכה לצור.

7. ההצעות כללו, בין היתר, סעיפים שדנו בצמצום הסיוע הישראלי לנוצרים בלבנון; הוצאת החת"ם של ישראל והמחבלים מדרום־לבנון; חיוק הממשל המרכזי בלבנון; הוצאת חיילי סוריה מבית רות; הגדלת סד"כ יוניפי"ל והרחבת פריסתו.

8. בעדותו בקונגרס (ב־4 במרס 1982) קבע תת שר החוץ האמריקני, קונסטבל, כי חדירת המחבלים לישראל מגבול ירדן, בגזרת נח"ל מחולה, הייתה "הפרה טכנית" בלבד של ההסכם הפסקת האש.

הוא הדגיש, כי לגביו "פרובוקציה ברורה" היא אם ייהרגו יהודים בישראל. כן טען, כי כל עוד ארה"ב פועלת לפתרון המשבר הלבנוני תוך שיתוף פעולה עם סוריה – ספק אם תהיה רגיעה במצב.¹¹ בכך הובהר לאמריקנים כי ישראל תרה אחר פתרון ראדיקלי לבעיית הטרור בלבנון, והיא כורכת מציאת פתרון כזה בסילוק הנוכחות הסורית משם. יתר על כן, נוסחתו של ראש-הממשלה, כי ישראל "לא תתקוף אם לא תותקף" נועדה להביא היר לארה"ב, כי בישראל אין מקבלים את התפיסה האמריקנית בדבר "פרובוקציה ברורה", וכי כל פעולה התקפית מצד המחבלים תיתפס כפרובוקציה.

ג. בנוסף פעלו האמריקנים להחשת התכניות לתגבור כוח יוניפי"ל בדרום לבנון. זאת משום שראו בכוח הבינלאומי גם גורם, שעצם נוכחותו בולמת במידת-מה את ישראל.

מאמצי של הדיפלומטיה האמריקנית זכו להצלחה ניכרת, ובתקופה שמראשית 1982 ועד נסיגת ישראל מסיני היא הצליחה למנוע התלקחות בלבנון. זאת למרות שבתקופה זו לא חדלו ארגוני המחבלים מפעילותם נגד ישראל.¹² אולם משהושלמה הנסיגה פג החשש האמריקני (הסוף בעמ' 40)

ראשי הממשל העריכו שהתלקחות בלבנון והאפשרות שתחול הידרדרות כוללת למלחמה עלולים לגרום לכך ולחיסולו המוחלט של תהליך "קמפ-דייוויד". ייתכן אף שחששו, כי ישראל מחפשת תואנה למלחמה בלבנון כדי ליצור תנאים שימנעו את סיומה הסדיר של הנסיגה מסיני. כתוצאה מהערכה זו החל הממשל לתבוע בתוקף מישראל וממדינות ערב לפעול כדי לשמור על "השקט בכל מחיר". כלפי ישראל פעל הממשל במספר דרכים: א. נראה שהחליט (לקראת סוף 1981) להגביל את חופש הפעולה שלה על-ידי יצירת "רצף של נוכחות" של אישי צמרת מארה"ב באזור. מטרתם העיקרית של אלה הייתה לקיים אווירה של פעילות מדינית, המצמצמת מעצם טבעה את האפשרות לנקוט יזמה צבאית.¹⁰

ב. במקביל החל הממשל האמריקני בהתייעצויות עם ישראל על הגדרת המצב, שבו היא זכאית לפעול נגד המחבלים. התפיסה האמריקנית גרסה, כי ישראל אינה זכאית להפעיל כוח בלבנון, אלא אם כן תהיה פרובוקציה ברורה מצד המחבלים. השאלה הייתה כיצד בעצם מגדירים "פרובוקציה ברורה". שר הביטחון השיב על כך (ב-7 במרס 1982).

10. עד ה-26 באפריל, מועד הנסיגה מסיני, שהו בישראל כמעט באורח-קבע נציגים אמריקנים רמרי דרג; מלבד השליח חכיב ביקרו באזור החל מדצמבר 1981 מזכיר המדינה הייג, שקיים שני סיורים במזה"ת בינואר 1982, וכן סגן המזכיר, טוטל.

"יושבים על הסוס" היטב בלבנון וכי ישראל הולכת ומאבדת את השפעתה בקרב גורמי הכוח במדינה זו. גם הודעתם המחודשת של ראשי "החזית הלבנונית" (הנוצרית), כי הם מנתקים את קשריהם עם ישראל היוותה מבחינה רבה הצלחה מדינית לסוריה והמחשה לכוחה בלבנון. אולם את מהלך הנגד הבא נקטה ישראל לאו דווקא בלבנון. ב-14 בדצמבר חוקקה הכנסת את "חוק רמת הגולן", והחילה את החוק הישראלי על שטח זה. צעד זה, שהיה למעשה סיפוח הגולן לישראל, זעזע את הצמרת הסורית והעמידה בפני דילמה חמורה. ישראל הציבה אותה בפני עובדה מוגמרת, דווקא בתחום, הרגיש ביותר מבחינתה – שאלת עתידה של רמת הגולן. זאת כאשר אין בידיה יכולת ממשית מדינית וצבאית להשיב לאתגר החדש. עתה שילמו הסורים גם את מחיר מדיניות הכוח שנקטו בעולם הערבי. ירדן ועיראק ראו בסיפוק את המכה, שספגה דמשק ואת חוסר האר נים שגילתה.⁸ וגם סעודיה, – לא מיהרה לחלץ את הסורים ממצוקתם. אף המח' לוקת שנוצרה בין ישראל לארה"ב בעטיו של "חוק רמת הגולן", והשהיית "מוזכר ההבנה", שזה מקרוב נחתם בין שתי המדינות, לא היה בהן כדי לסייע לסורים רבות. מעשית, ברור היה כי אין הם מסוגלים להגיב באורח ממשתי על המהלך הישראלי נגדם, והם נאלצו להסתפק בגינוי כוללני שניתן למעשה בעצרת האו"ם.⁹ לקראת סוף 1981 נראה היה, אם כן, כי המציאות המדינית נוטה בהדרגה לרעתה של סוריה. זו שמרה עדיין על הישגיה בלבנון, אולם החלה להזדקק חולשתה הבסיסית בשני תחומים מרכזיים: אין לה מענה צבאי לצעדה של ישראל ברמת הגולן, ואין היא זוכה לגיבוי מדיני משמעותי בעולם הערבי.

ערב מלחמה

ככל שהדבר ייראה מוזר, כך הממשל האמריקני את המתיחות הגוברת בגבולה הצפוני של ישראל בסוגיית מרקם היחסים שבניה לבין מצרים. לקראת סוף 1981 ובראשית 1982, ערב הנסיגה הישראלית הסופית מסיני, הוקדשו רוב מאמצי של המדיניות האמריקנית באזור כדי למנוע כל שיבוש בתהליך הנסיגה. נראה כי

8. יחסי שתי המדינות עם סוריה נמצאו בשפל, גם בשל תמיכתה של זו באיראן במלחמה נגד עיראק. 9. אך לא במועצת הביטחון. ב-21 בינואר 1982 הטילה ארה"ב וטו על הצעת החלטה שהועלתה בפורום זה, ואשר קראה לסנקציות נגד ישראל בשל "חוק רמת-הגולן".

11. "הארץ", 8 במרס 1982. 12. חוליית מחבלים חדרה לתחום ישראל מירדן בסוף ינואר; ב-3 באפריל נרצח בפרס הדיפלומט הישראלי, ברסימנטוב; ב-9 באפריל נלכדה חוליית מחבלים בבקעת-הירדן וחודש לאחר מכן ביצעו המחבלים ירי קטיושות לעבר יישובי הצפון.



© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

© 1982 by The International Herald Tribune

קיימות מספר שיטות בתחום זה:
א. צליחת מכשול המים תוך כדי נסיעה על קרקעית הים, שימוש באמצעי אטימה ושינור.

ב. תנועה עצמאית במים.

כאן המקום למנות את כל סוגי הרק"ם שכל מדינה חייבת להצטייד בהם, אך עם זאת ניתן לקבוע כי מדינה הרוצה לקיים אופציה של איגוף ימי חייבת להצטייד בשני סוגים של רק"ם אמפיבי: האחד — טנקים המסוגלים לנוע על קרקעית הים עם אמצעי אטימה ושינור כגון טנק T-62 הרוסי או הפאטון המשופר האמריקני. השני — רכב הובלה אמפיבי המסוגל לנוע עצמאית במים.

הגנה ימית ואווירית

כמו בכל מבצע יבשתי קיים הצורך גם במבצע איגוף ימי במטרייה אווירית רצינית שתמנע פגיעה באוניות הנחיתה.

במבצע איגוף ימי מתעורר צורך גם בהגנה ימית שגדלה וכמותה ייקבעו בהתאם לגודל חילות הים של האויב. באופן עקרוני ניתן לקבוע כי מבצע איגוף ימי חייב להיות מוגן על-ידי אניות שטח וצוללות במגמה להביא את כל כוח הנחיתה ליעדו.

סיכום

נערך כאן ניסיון לסכם את מאפייני הפלי-שות מן הים והאיגופים הימיים תוך בחינת מספר מבצעים כאלה בהיסטוריה הרחוקה והקרובה. כן נסקרו הציים האמפביים של מספר מדינות תוך ניסיון לקבוע מהו הצי היעיל ביותר למשימות אלה במדינות קטנות כדוגמת ישראל.

למדינת ישראל גבולות יבשתיים עם מדינות עוינות.

מדינות עוינות לישראל נמצאות גם באזורי הים התיכון והים האדום. למדינות אלה אין גבול יבשתי עם ישראל והדרך היחידה העומדת לרשותם לערוך פעילות צבאית משימתית במקרה זה הנה דרך הים. המסקנה העיקרית מדברים אלה הנה כי מדינה המעוניינת לפתח עצמה אמפיבית ימית חייבת ליצור מצב שבו כל זרועות הצבא המשוכנעות בחשיבות קיומו של גוף המסוגל לבצע איגוף ימי, תפעלנה להקמתו של גוף כזה, ולצידו באמצעי תובלה ימיים, יבשתיים ואוויריים מתאימים. אלה יוכלו לתת מענה מתאים לצורכים המסובכים של מבצעים אלה ויהיו גורם מרתיע מאין כמוהו אף מבלי שיבוצע פיזית איגוף כלשהו.



התנאים שנוצרו עקב-כך, שיקפו מאזן בלתי-נוח לישראל ובלתי מקובל עליה הן בחזית ההתמודדות עם הסורים והן במאבקה מול ארגוני החבלה. משהתברר כי ארה"ב אינה מצליחה להשיג בדרכים דיפלומטיות שינוי במצב, קרי — סילוקם של הטילים הסוריים וכפייתו של הפירוש הישראלי להסכם הפסקת האש על המחבלים — ברור היה כי שוב לא ניתן יהיה להמשיך ולהסכים לסטטוס-קוו שנוצר בזירה. נקודה חשובה אחרת אותה יש לשוב ולהדגיש לסיום הינה תפקידם המיוחד של הנוצרים בצפון הלבנון במערכת הסבוכה של ההתרחשויות שאירעו בתקופה שבין אפריל 1981 ליולי 1982. במעשייהם הוכיחו אלה שוב, כי לגורם מקומי, בעל עצמה מוגבלת, יש יכולת לכפות התפתחויות ומצבים על כוחות גדולים ממנו — באזור ומחוצה לו. שכן היו אלה הנוצרים, אשר שיחררו ראשונים את "הניצרה" בניסיונם להשתלט על העיר וחלה, ויצרו בכך את תגובת השרשרת שחלה בעקבות זאת. מנקודת ראותם — הרי תוצאות פעולתם הינן בבחינת הצלחה מדינית מרשימה.



החבר, כי התלקחות בלבנון תפגע בהישג החשוב ביותר של ארה"ב — הסכם השלום הישראלי-מצרי. מבחינה זו אפשרי, כי החל ממאי 1982 פחתו בהרבה האילוצים שעמדו בפני המדיניות האמריקנית, ואשר הניעו אותה קודם לכן לפעול נמרצות בישראל, כדי למנוע מפעולה בלבנון. אמנם גם לאחר הנסיגה מסיני נותר בתוקף האינטרס האמריקני לבלום תהליכי הדיקלויזציה ולמנוע התלקחות במזה"ת, אולם עתה היה הממשל משוחרר לפחות מהחשש, כי פעולה ישראלית בלבנון, והסכנה לעימות ישראלי-סורי עקב כך יגררו הידרדרות כוללת גם ביחסי ישראל ומצרים.

סיכום

התקופה שבין אפריל 1981 ליוני 1982 התאפיינה ב"התחממות" הולכת וגוברת של החזית הצפונית של ישראל, אשר נבעה בראש ובראשונה מההחרפה שחלה בהתמודדות הישראלית-סורית על דמותה ואופייה של לבנון. זאת כשסוריה מנסה לקיים בידה את ההגמוניה שרכשה בזירה זו מאז פלישתה ללבנון בשנת 1976, וכאשר ישראל מצידה מערערת, ביתר תוקף מאי פעם בעבר, על הגמוניה זו ומנסה לקעקעה בשתי דרכים עיקריות: האחת — הגברת מאמציה לסייע לנוצרי צפון הלבנון, כדי למנוע הכנעתם המורחלת על ידי הסורים; והשנייה — מדיניות התקפית רצופה לערעור מאחזי המחבלים — בעלי בריתם של הסורים — במטרה להסיר את האיום, שיצרו על יישובי הצפון.

באפריל 1981 החלה סדרת מהלכי-כוח מדיניים, שהיו משולבים במאפיינים של התמודדות צבאית בין סוריה לישראל בזירת הלבנון. בתחילה צברו הסורים הישגים ניכרים, ולקראת יולי 1981 ניתן היה להניח, כי בהתמודדות המתפתחת ידה של סוריה על העליונה. זאת משום שהצליחה לשנות את המאזן האסטרטגי בזירה הן על-ידי הכנסת טילי קרקע-אוויר לבקעא, והן על-ידי הצלחתה להשיג מחויבות נוצרית, מוצהרת לפחות, לנתק את הקשרים עם ישראל. גם המחבלים נראו כ"צוברי נקודות" במאבק עם ישראל. בלחץ הדיפלומטיה האמריקנית הושגה הפסקת פעילותו של צה"ל נגדם, וגברה תחושתם כי לישראל אין תשובה הולמת לאיום שיצרה הארטילריה שלהם על היישובים בגבול הצפון.

מצב דברים זה הביא לכך שניסיונה של ארה"ב לייצב את הפסקת-האש שהושגה על-ידי פיליפ חביב ביולי 1981 נדון מראש לכישלון. זאת משום שההסכם שהושג,